

KIRSAL KALKINMA ve TEMEL KAVRAMLAR

Kalkınma tüm ülkelerin ortak amacı olup, bundan dolayı da değişik biçimlerde tanımları olan bir kavramdır. Ekonomi Ansiklopedisine göre kalkınma; “bir ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve giderek toplumun refahının artmasıdır”. Kırsal kalkınma tüm ülkelerde, öncelikle üreticilerin (çiftçilerin) ve köylülerin kalkınması olarak algılanmaktadır. Oysa, kırsal kalkınma özünde, belirli bir kırsal alan içinde yaşayan insanların bir bütün olarak tarımsal, ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınmalarına ve çevre duyarlılığına yardımcı olacak tüm unsurların harekete geçirilmesine ve bunların optimal düzeyde yer almasına dayanmaktadır.

Kırsal kesimde yaşayan nüfus tarım, hayvancılık, balıkçılık gibi katma değeri düşük faaliyetlerle geçimlerini sağladıkları için, genel olarak gelir ve yaşam seviyeleri düşüktür. Bu yüzden dünyada birçok ülkede hem ekonomik hem de sosyal açıdan kırsal kalkınma politikaları uygulanmaktadır. Kırsal kalkınmanın sağlanamaması durumunda ülke birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların çözümünde, ülke gerçeklerine uygun kırsal kalkınma politikalarının oluşturulup, bunların kararlı bir şekilde uygulanması oldukça önemlidir. Kırsal kalkınma, eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde refah ve gelirin dengeli paylaşılmasını öngören, kırsal alanların modernizasyonunu sağlayan ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları olan bir süreçtir.

Kırsal kalkınma ile tarım politikaları birbirinin yerine kullanılan terimler olarak göze çarpmaktadır. Fakat kırsal kalkınma politikaları sadece ekonomik faaliyetleri içermeyip sosyo-kültürel faaliyetleri de içeren daha kapsamlı bir kavramdır. Bu bağlamda kırsal kalkınma, kent-kır arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıkların bir dengeye kavuşturulmasını ve kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı amaçlayan politik bir tercihtir. Kırsal alanlar kent alanlarına göre daha az sosyal ve ekonomik olanaklara sahiptir. Bu alanlardaki toplumun yaşam şartlarının iyileştirilebilmesi için gerçekleştirilen yapısal, sosyal ve kültürel değişiklikler kırsal kalkınma kavramı içinde yer alır.

Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü’nce kabul edilen “toplum kalkınması” tanımı, “kırsal kalkınma” için de kullanılmaktadır. Bu tanımda, toplumun niteliği kırsal olup olmadığı belirtilmeksizin konuya genel bir açıdan yaklaşıldığı görülmektedir. Bu tanıma göre kırsal kalkınma;

“küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir”.

Kırsal kalkınmayı kısaca, kırsal alanlarda yaşayan insanların yaşam kalitesini ve ekonomik refahını iyileştirme süreci olarak tanımlamak mümkündür. Bu konuda çalışan uzmanlar tarafından kırsal kalkınma kavramı;

“kırsal alanda yaşayan ve geçimini tarım sektöründen veya benzer kırsal mesleklerden sağlayan birey ve toplulukların, insanca yaşam koşullarına kavuşturulması için onlarda önce bu yönde bir gereksinme duygusu yaratmak, sonrada bu duygu yönünde çaba harcamaları için onlara maddi ve manevi açıdan tüm yardımların yapılması ile demokratik yoldan bu toplulukların kalkınmalarını sağlama savaşıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Gülçubuk, 2005).

Kırsal kalkınmaya süreç ya da sonuç olarak bakılabilir, bu süreçte uyulması gereken ilkeleri ya da ulaşılmak istenen nihai durumu aşağıdaki maddeler halinde özetlemek mümkündür:

- Doğal çevreyi korumaya yönelik tüm önlemlerin alınması gereken uygulamalardır.
- Doğal kaynakların sorumluca ve bilinçli kullanıldığı bir faaliyetlerdir.
- Ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları bulunan bir süreçtir.
- Eşitlik ve adalet ilkeleri ile geliştirilmiş kırsal yaşam düzeyidir.
- Kadın, çocuk, topraksız üretici vb. boyutunun da dikkate alındığı bir süreçtir.
- Kent/kır ayrımının azaltılmasıdır.
- Kır toplumunun kendine güven duygusunun geliştirilmesidir.
- Kırsal alanda yaşayanların kredi ve tarımsal yayım hizmetlerinden en uygun biçimde yararlanabildiği bir çalışma disiplini.
- Kırsal alanda yoksulluğun ve kötü beslenmenin yok edilmesidir.
- Kırsal emeğin üretken olduğu ve haklarını aldığı bir istihdam biçimidir.
- Kırsal halkın, ülke gelişmişliğinden ve refahından yerinde kalarak pay almasıdır.
- Kırsal yaşamın modernizasyonudur.
- Sanayileşme, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, barınma, ulaşım, çevre ve istihdam alanlarında da gelişmeyi sağlayacak bir harekettir.

Kırsal kalkınma sürecinin daha iyi anlaşılabilmesi için kırsal kalkınma ile ilişkili bazı temel kavramların açıklanması gerekir.

Kırsal Toplum: Geleneksel anlamı ile, kırsal kesimde yerleşmiş kendilerine özgü sosyal, ekonomik, kültürel özellikleri ve eğilimleri olan, gündelik gereksinimlerini birbirine bağlı bir ilişkiler sistemi ile gidermeye çalışan ve büyük ölçüde kendi kendine yeterli insan topluluğudur.

Kırsal Katılım: Kırsal toplumu veya topluluğu oluşturan kişi ve grupların kendilerini ilgilendiren kalkınma program ve projelerine ilişkin karar alma ve uygulama süreçlerinde etkin bir biçimde yer almaları ve bu çalışmaların sonuçlarından yararlanmalarıdır. Katılım aynı zamanda, insanların kendi düşüncelerine göre inisiyatif aldıkları ve üzerinde etkin denetimleri bulunan araçları, kurumları ve mekanizmaları kullandıkları aktif bir süreçtir.

Katılımcılık: Mevcut durumun analizi ve kalkınma faaliyetlerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirmesinde yerel nüfusun yol gösterici olduğu, yerel nüfus ve kalkınma uzmanları arasındaki iletişim sürecidir.

Kelime anlamı olarak katılımcılık, “vatandaşların, kendi yaşamlarını ve toplumu doğrudan etkileyen kamu politikalarını yönlendirmek üzere, karar ve yönetim süreçlerine doğrudan veya dolaylı biçimde dahil olmaları ya da bu süreçlerin yürütülmesinde kendileriyle işbirliğine gidilebilmesini” ifade etmektedir.

Katılımcı Planlama: Mevcut durumu değerlendirmek ve hedeflenen geleceğe ulaşmak için kısa ve orta vadede eyleme yönelik olan tüm yeni gelişmelerin programların ilgili tarafların katılımıyla ortaklaşa yapıldığı faaliyettir.

Sürdürülebilir Kalkınma: Gelecek nesiller için yaşam olanaklarının ve tüm yaşamın dayandığı doğal sistemlerin korunmasıdır. Tüm insanlar için seçenekleri arttırmaktır. İnsan merkezli, toplam odaklı ve çevre-doğa duyarlı dinamik, kendi kendine ilerleyen bir süreçtir. Sürdürülebilir kalkınma olgusunun; yoksulluk ve mahrumiyeti gideren, çevre kalitesini arttıran, insana önem veren ve kurumsal değişim olmak üzere dört unsuru bulunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma sürecinde, Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında ilan edilmiş, uluslararası kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlayan “**Binyıl Kalkınma Hedefleri**” önemli bir aşama olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için 193 ülke ve 23 uluslararası şirket yardım sözü vermiştir. Binyıl ya da bir diğer ifadeyle “**Milenyum Kalkınma Hedefleri’nin**” süresi 2015 yılında tamamlanmış bulunmaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri sekiz başlıktan oluşmaktaydı:

- Aşırı Yoksulluğu ve Açlığı Ortadan Kaldırmak
- Herkes için Evrensel İlköğretim Sağlamak
- Cinsiyet Eşitliğini Teşvik Etmek ve Kadınların Güçlendirilmesini Sağlamak
- Çocuk Ölümlerini Azaltmak
- Anne Sağlığını İyileştirmek
- HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Hastalıklarla Mücadele

- Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması
- Küresel Ortaklık

Dünyamız için sürdürülebilir kalkınma sürecinin en önemli aşaması ise Birleşmiş Milletler tarafından **“Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA)”** belirlenmiş olmasıdır. Birleşmiş Milletler üyesi 193 ülke tarafından yoksulluğu ortadan kaldırmak, dünya gezegenini korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak üzere 2030 sonuna kadar ulaşılması için 17 amaç Ocak 2016'da yürürlüğe girmiştir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), diğer bir deyişle Küresel Amaçlar, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin ilerlemeleri üzerine inşa edilmekle birlikte iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlik, yenilikçilik, sürdürülebilir tüketim, barış ve adalet gibi yeni alanları içermektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın süresi 2030'da dolacağı için 2020-2030 yılları arası "Eylem Onyılı" olarak adlandırılmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (diğer bir deyişle Küresel Amaçlar), Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından 2030 sonuna kadar ulaşılması amaçlanan hedefleri içeren bir evrensel eylem çağrısıdır.

Şekil 1. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Amaçlar

“Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Amaçlar” aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır:

1. Yoksulluğu her yer her yönü ile sona erdirmek.
2. Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini sağlamak, herkesin sağlıklı ve besleyici yiyeceklere ulaşmasını sağlamak ve sürdürülebilir tarımı güçlendirmek.
3. Sağlıklı yaşam koşulları korumak ve her yaşta herkes için eşit yaşam ile sağlıklı olmayı benimsemek.
4. Tüm insanlar için kapsayıcı ve iyi eğitimin sağlanması ve hayat boyu eğitim olanaklarının desteklenmek.
5. Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları ve kız çocuklarının toplum içindeki yerlerini güçlü kılmak.
6. Herkes için temiz su, güvenli ve hijyenik altyapıya ile erişiminin sağlanması.
7. Herkes düşük maliyetli, güvenilir ve sürdürülebilir temiz ve modern enerjiye ulaşımı sağlanmalı.
8. Devamlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi desteklemek, verimli ve uygun çalışma koşullarını oluşturmak.
9. Dayanıklı bir altyapı inşa etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme ve inovasyonu desteklemek.
10. Ülkeler arası ve ülke içindeki kişiler arasında eşitsizliği azaltmak.
11. Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek.
12. Sürdürülebilir üretim ve tüketime sağlanmasının yanında gıda atıkları ve israfın durdurulmasını sağlamak.
13. İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele etmek için acil ve hızlı ulaşılabilir çözümler üretmek.
14. Okyanusları, denizleri ve sualtı yaşamını korumak ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde kullanmak.
15. Ekosistemi korumak verilen zararları gidermek ve sürdürülebilir kullanım ortamlarını sağlamak ve içinde yaşayan canlı türlerini korumak, çölleşme ile savaşmak, toprak verimliliği ve bio çeşitlilik kaybını durdurmak ve tersine çevirmek.
16. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde barış içerisinde ve kapsayıcı toplumları desteklemek, herkes için adalet sağlamak, her seviyede hesap verilebilirlik ilkesine sahip verimli ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak.
17. Sürdürülebilir kalkınma için global destek ağının canlandırılması ve hedeflerin uygulanabilirliğinin güçlendirilmesini sağlamak.

Örgütlenme: Varolan kurulu sosyal yapı içinde ortak karar alma ile ortak sorumluluk anlayış ve mekanizmaların oluşturulması, tüm insan ve fizik kaynaklarının bir araya getirilmesi ve her türlü birlikte davranma tutum ve alışkanlıklarının geliştirilmesine olanak sağlayan yapılanmadır.

Sivil toplum kuruluşları (STK – NGO- Non-Governmental Organizations) ya da sivil toplum örgütleri, resmi kurumların dışında kalan ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kar amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar veya

üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır. Sivil toplum örgütleri oda, sendika, vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterir. Gelişmiş toplumlarda kamusal sorunların çözümünde STK'lar siyasal otoriteler üzerinde etkileri olması nedeniyle oldukça önemli bir rol üstlenirler.

Kırsal Toplum Örgütleri: Topluluğun gereksinimlerini karşılamak üzere, toplumun kendi içinden ve kendi öz dinamiklerinin bir araya gelmesiyle oluşan işlevsel birimlerdir. Başlıca kırsal toplum örgütlenme türleri; çiftçi birlikleri, çiftçi dernekleri, kooperatif, korporasyon, küçük çalışma grupları ve ziraat odalarıdır.

Kaynaklar:

Anonim, 2000. DPT – Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

Akova, S. B. Kırsal Coğrafya. İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notları [http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/cografya_lisans_ao/kirsal_cografya.pdf]

Anonim, 2015. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2014-2020).

Kaypak, Ş. Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2012(1), 11-29.

Gülçubuk, B. 2005. Önce Doğa, Önce İnsan, www.bugday.org/article.php?ID=758, (23.05.2010).

Ek Bilgi: Tarım İle İlgili Bazı Ulusal ve Uluslararası Örgütler

<https://www.tzob.org.tr/> (Türkiye Ziraat Odaları Birliği)

<https://www.tarimkredi.org.tr/> (Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri)

<https://nfu.org/> (National Farmers Union – USA)

<https://copa-cogeca.eu/> (European Farmers – European Agri-Cooperatives)

<https://www.wfo-oma.org/> (world Farmers' Organisation)